

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**
SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

VERBRUIKERSTUDIES

NOVEMBER 2023

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 200

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 20 bladsye.

AFDELING A: KORTVRAE**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	B✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.167; Suksesvol, p.185)</i>	(1)
	1.1.2	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.163; Suksesvol, p.181)</i>	(1)
	1.1.3	C✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.169; Suksesvol, p.190)</i>	(1)
	1.1.4	D✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.162; Suksesvol, p.179)</i>	(1)
	1.1.5	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.164-165; Suksesvol, p.181)</i>	(1)
	1.1.6	D✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.89; Suksesvol, p.103)</i>	(1)
	1.1.7	D✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.97; Suksesvol, p.117)</i>	(1)
	1.1.8	C✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.95; Suksesvol, p.113)</i>	(1)
	1.1.9	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.80; Suksesvol, p.93)</i>	(1)
	1.1.10	B✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.105; Suksesvol, p.127)</i>	(1)
	1.1.11	A✓	<i>Toepassing, maklik (Grade 11)</i>	(1)
	1.1.12	C✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.64; Suksesvol, p.72)</i>	(1)
	1.1.13	B✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.51; Suksesvol, p.54)</i>	(1)
	1.1.14	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.148; Suksesvol, p.162)</i>	(1)
	1.1.15	D✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.122; Suksesvol, p.140)</i>	(1)
	1.1.16	C✓	<i>Verstaan, maklik (Verken, p.19; Suksesvol, p.23)</i>	(1)
	1.1.17	A✓	<i>Onthou, maklik (Verken, p.31; Suksesvol, p.30)</i>	(1)
	1.1.18	B✓	<i>Verstaan, matig (Verken, p.13; Suksesvol, p.20)</i>	(1)
	1.1.19	D✓	<i>Toepassing, maklik (Verken, p.35; Suksesvol, p.34)</i>	(1)
	1.1.20	C✓	<i>Toepassing, matig (Verken, p.27; Suksesvol, p.26)</i>	(1)

1.2	1.2.1	Stokvel✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.161-162; Suksesvol, p.177-178)</i>	
	1.2.2	Onbillike/ onredelike sake/ besigheidspraktyke✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.157; Suksesvol, p.174)</i>	
	1.2.3	Uitsluitings/ Vrystellings/ Vrywaringsklousule✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.156; Suksesvol, p.173)</i>	
	1.2.4	Afkoel (periode)✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.157; Suksesvol, p.174)</i>	
	1.2.5	Multivlak/ Stapelvlak bemarking/ Wettige piramideskema✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.162; Suksesvol, p.179)</i>	
	1.2.6	Grysgoedere/ skuil invoere/ parallelle invoere✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.158; Suksesvol, p.176)</i>	(6)
1.3	1.3.1	C✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.125; Suksesvol, p.142)</i>	(1)
	1.3.2	F✓	<i>Onthou, matig (Verken, p.118; Suksesvol, p.137)</i>	(1)
	1.3.3	A✓	<i>Onthou, matig (Verken p.125; Suksesvol, p.142)</i>	(1)
1.4	A✓ D✓ E✓ G✓ I ✓			(Enige volgorde) (5)
			<i>Verstaan, matig (Verken, p.29-34; Suksesvol, p.28-33)</i>	
1.5	A✓ C✓ D✓ G✓ I✓ K✓			(Enige volgorde) (6)
			<i>Toepassing, matig (Verken, p.106-107; Suksesvol, p.128-131)</i>	

[40]

AFDELING B: LANGVRAE**VRAAG 2: DIE VERBRUIKER**

2.1 **Noem die dokument wat belowe om toestelle deur die verkoper of die vervaardiger te herstel, vervang of geld terug te betaal, nadat dit gekoop is.**

Geld-terug waarborg/ garansie/ waarborg✓
Onthou, maklik (Verken, p.158; Suksesvol, p.175) (1)

2.2 **Maak 'n lys van munisipale dienste waarvoor 'n huiseienaar of huishouding moet betaal.**

- Water✓¹
- Elektrisiteit✓²
- Riool/ sanitasie✓³
- Afvalverwydering✓⁴

(Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.185; Suksesvol, p.203-205)

2.3 **Noem DRIE maniere om water te bespaar wanneer 'n wasmasjien gebruik word.**

- Gebruik die geskikte watervlak/ gebruik slegs genoeg water vir die hoeveelheid wasgoed.✓¹
- Was volle ladings wasgoed.✓²
- Maak die wasmasjien se filter gereeld skoon.✓³
- Gebruik hoë doeltreffende wasmasjiene.✓⁴
- Gebruik voorlaaiers in plaas van bo-laaier wasmasjiene.✓⁵
- Gebruik 'n ekonomiese / korrekte program moontlik.✓⁶
- Gaan lekkasies by pypverbindings.✓⁷
- Gryswater van die wasmasjien kan hergebruik word om die tuin nat te maak/ toilet te spoel/ water van die dubbelbalie kan hergebruik word om 'n ander lading wasgoed te was.✓⁸

(Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.181; Suksesvol, p. 158, 199)

2.4 Noem VIER maniere om elektrisiteit te bespaar wanneer voedsel gaargemaak word.

- Beplan maaltye vooraf/ maak meer as een maaltyd op 'n slag om die beste gebruik van die stoof te maak. ✓¹
- Vermy dit om voedsel teen piektye/ 17:00-20:00 ✓² gaar te maak om kragoplewing (power surges) te vermy.
- Gebruik 'n mikrogolfoond/ konvensionele oond/ induksieplaat/ drukkoker/ lugbraaier ('air fryer') kitskastrol ("instant pot") omdat hulle minder elektrisiteit as 'n stoof gebruik/ 'n korter gaarmaaktyd het/ gebruik 'n gas/ parafien/ primusstoof. ✓³
- Pas die grootte van die kastrol by die grootte van die stoofplaat. ✓⁴
- Skakel stoofplate/ oond af voordat die gaarmaaktyd voltooid is, om toe te laat dat gaarmaak teen 'n laer hitte voltooi word. ✓⁵
- Verminder die hitte sodra die voedsel gekook het en dit sal aanhou om te kook. ✓⁶
- Hou die oond se deur toe totdat gaarmaak voltooid is. ✓⁷
- Gebruik 'n warmboks/ wondersak ("wonderbag") om die gaarmaakproses te voltooi. ✓⁸
- Maak een kastrol maaltye/ maak meer as een gereg in die oond wanneer dit warm is. ✓⁹
- Gebruik 'n ketel om water te kook, omdat dit 50% minder elektrisiteit gebruik as om dit in 'n kastrol, op die stoof te laat verhit/ kook slegs die hoeveelheid wat benodig word. ✓¹⁰
- Sny voedsel in kleiner stukkie om dat dit vinniger sal gaar word. ✓¹¹
- Kyk of die rubberseël van die oond in 'n goeie toestand is/ nie hitte tydens die gaarmaakproses verloor nie/ maak seker dat toestelle goed instand en skoon gehou word sodat dit doeltreffend kan werk. ✓¹² (Enige 4) (4)

Onthou, maklik (Verken, p.174; Suksesvol, p.193)

2.5 2.5.1 Noem TWEE praktyke wat die meeste swendelskemas in gemeen het.

- Diefstal ✓¹ geld/ geen goedere of dienste word ontvang nie.
- (Diefstal) van persoonlike inligting/ bankbesonderhede ✓² van 'n niksvermoedende verbruiker.
- Plaas verbruikers onder druk om onmiddellik te reageer. ✓³
- Verpersoonlik/ tree op soos 'n egte besigheid. ✓⁴
- Gebruik van tegnologie. ✓⁵ (Enige 2) (2)

Verstaan, maklik (Verken, p.159; Suksesvol, p.176-177)

2.5.2 Verduidelik hoe verbruikers hulself teen aanlyn- swendelary kan beskerm.

- Waak teen 'werk-van-die-huis- af' swendelskemas wat baie geld belowe.✓¹
- Moenie iets aankoop/ betaal voordat jy vir enige oënskynlike maatskappy kan begin werk nie.✓²
- Maak seker dat die webtuistes waarvan af jy goedere aankoop, wettig/ veilig is/ veiligheidsslotte/ sagteware het.✓³
- Moenie op 'n e-pos of SMS wat sê dat jy 'n prys/ lotery gewen het, reageer nie.✓⁴
- Moenie finansiële hulp aan enige iemand bied indien jy jou bankbesonderhede moet verskaf nie.✓⁵
- Moenie sagteware van 'n onbetroubare bronne aflaai/ installeer om 'n virus te verwyder nie/ hou 'antigemorspos'/ antivirus sagteware op jou rekenaar op datum.✓⁶
- Vee verdagte/ onbekende/ valse e-posse/ gemorspos uit, sonder om dit oop te maak.✓⁷
- Moenie bankbesonderhede/ persoonlike inligting/ pin/ wagwoorde/ "OTP" (eenslag pin)/ CCV nommer aanlyn verskaf nie.✓⁸ Gaan jou bank/ kredietkaartrekeninge gereeld na.✓⁹
- Verander/ kies sterk wagwoorde gereeld om inbraak ("hacking") te vermy.✓¹⁰
- Indien jy dink dat jy finansiële inligting/ kredietkaartnommer aan 'n swendelaar verskaf het, kontak jou finansiële instelling/ kredietkaart maatskappy onmiddellik.✓¹¹

(Enige 4)

(4)

Onthou, matig (Verken, p.159; Suksesvol, p.177)

2.6 Gee TWEE redes waarom sommige mense voorlopige belasting betaal.

- Mense wat voorlopige belasting betaal, ontvang 'n onreële inkomste.✓¹
- Sodat hulle nie vereis word om 'n groot bedrag belasting op een slag te betaal nie.✓²
- Hulle inkomste kan nie op 'n maandelikse basis belas word nie omdat dit wissel✓³ en nie gewaarborg is nie.✓⁴
- Mense wat 'n inkomste van meer as een bron ontvang.✓⁵

(Enige 2)

(2)

Verstaan, maklik (Verken, p.163; Suksesvol, p.181)

2.7 Verduidelik waarom saamgestelde rente duurder as enkelvoudige rente is.

- Saamgestelde rente is duurder omdat rente op die hoof/ oorspronklike bedrag✓¹ gevoeg en dit word ook by geakkumuleerde rente/ rente op datum gevoeg.✓²
- In enkelvoudige rente, word daar slegs rente op die hoof bedrag gehef.✓³

(3)

Verstaan, maklik (Verken, p.166; Suksesvol, p.184)

2.8 Beskryf die rol wat munisipaliteite moet speel om hul gemeenskappe te help om van oorstromingskade te herstel.

- Skoon, veilige en vars water te voorsien. ✓¹
- Herstel van enige elektriese probleme wat dalk ontstaan het tydens oorstromings. ✓²
- Voorsiening van beskutting in gemeenskapsale/ sentrums, vir mense wat hul huise verloor het. ✓³
- Infrastruktuur soos slaggate en sinkgate wat in hul area mag ontwikkel het, te herstel. ✓⁴
- Verseker dat daar behoorlike sanitasie is. ✓⁵
- Skoonmaak van stormwaterdreinerings om meer oorstroming van strate en erwe te voorkom. ✓⁶
- Verwyder/ maak opdrifsels/ rommel/ gemors/ vullis na die oorstromings skoon. ✓⁷
- Daarstelling van vuur en ramp bestuurdienste om lewens te beskerm en te red. ✓⁸
- Voorsiening van gesondheidsdienste waar nodig. ✓⁹ (Enige 5) (5)

Toepassing, matig (Verken, p.183; Suksesvol, p.202)

2.9 Verduidelik hoe 'n hoë verbruikersprysindeks (VPI) Suid-Afrikaanse verbruikers mag affekteer.

- Die inflasiekoers ✓¹ is op die VPI gebaseer.
- Hoe hoër die inflasiekoers ✓² hoe minder kan verbruikers met dieselfde hoeveelheid geld koop/ minder besteebare inkomste. ✓³
- Alle huishoudelike items se pryse sal verhoog ✓⁴ en hulle meer onbekostigbaar maak. ✓⁵
- Sommige verbruikers mag nie in staat wees om vir hul basiese behoeftes te betaal nie. ✓⁶
- Die reserwebank gebruik die VPI om die rentekoers vas te stel ✓⁷ dus sal huishoudings meer rente op hul skuld betaal omdat die rentekoerse hoër sal wees. ✓⁸
- Sommige Suid Afrikaners mag op die swartlys geplaas word ✓⁹ omdat hulle nie kan bekostig om hul skuld te betaal nie. ✓¹⁰ (Enige 5) (5)

Toepassing, moeilik (Verken, p.167-168; Suksesvol, p.185)

2.10 **Evalueer die impak wat alternatiewe energiebronne wat tydens beurtkrag deur huishoudings gebruik word, op die omgewing mag hê.**

Die meeste alternatiewe bronne van energie het 'n negatiewe impak op die omgewing. ✓¹ Dra by tot aardverwarming. ✓²

OF

Huishoudings wat sonkrag/ hernubare bronne van energie gebruik, het nie 'n negatiewe impak op die omgewing nie. ✓³ Verminder aardverwarming. ✓⁴
(Enige 1)

Positiewe impak

Gas

- Gas is die skoonste fossielbrandstof. ✓⁵

Omskakelaars ('Inverters'):

- Geen geraas besoedeling wanneer die gebruik word nie. ✓⁶

Sonenergie

- Dit gebruik die son, ✓⁷ wat 'n hernubare ✓⁸ bron van energie is en onskadelik vir die omgewing is. ✓⁹
- Daar is geen geraasbesoedeling/ lug besoedeling ✓¹⁰ terwyl dit gegeneer word nie.

Negatiewe impak

Gas

- Huishoudings mag gas as 'n alternatiewe bron gebruik, gas veroorsaak lugbesoedeling ✓¹¹ wat skadelik ✓¹² vir die omgewing is.
- Gas kan onaangename reuke veroorsaak ✓¹³ terwyl dit gebruik word.
- Gas is 'n nie-hernubare ✓¹⁴ bron van energie.

Omskakelaars ('Inverters')/ Steenkool/ hout vir vuur/ paraffien

- Omskakelaars gebruik elektrisiteit om herlaai te word wat 'n groot koolstof voetspoor agterlaat ✓¹⁵
- Meer steenkool moet gebrand word om elektrisiteit te produseer. ✓¹⁶
- Die brand van steenkool/ hout vir vuur/ paraffien veroorsaak lugbesoedeling ✓¹⁷ omdat dit koolstofdiksied/ chemikalieë afgee wanneer dit gebrand word. ✓¹⁸
- Dit gee ook swaweldiksied af ✓¹⁹ 'n gas, wat suurteënskep. ✓²⁰
- Hulle is almal nie-hernubare ✓²¹ bronne van energie.
- Afkap van bome vir hout om vuur te maak het 'n negatiewe effek op die omgewing. ✓²²

Kragopwekkers (diesel/ brandstof)

- Gebruik brandstof of diesel (ru-olie) wat nie-hernubare ✓²³ fossielbrandstowwe is, wat lugbesoedeling veroorsaak ✓²⁴ wanneer dit gebrand word.
- Hulle veroorsaak geraasbesoedeling ✓²⁵ wanneer energie gegeneer word. (Enige 7)

(8)

Analiserings, moeilik (Verken, p.169-170; Suksesvol, p.190-192)

VRAAG 3: VOEDSEL EN VOEDING3.1 3.1.1 **Verduidelik die volgende terme:****Voedselbymiddels**

Natuurlike of chemiese stowwe^{✓1} wat doelbewus by^{✓2} 'n voedselproduk tydens prosessering of produksie^{✓3} gevoeg word om 'n spesifieke funksie te verrig.^{✓4}

OF

Stowwe^{✓5} wat by voedsel gevoeg word^{✓6} om hulle geur/ tekstuur/ smaak/ kleur te preserveer/ verbeter.^{✓7} (Enige 3) (3)

*Onthou, maklik (Verken, p.92; Suksesvol, p.110)*3.1.2 **Voedselallergie**

'n Voedselallergie kom voor wanneer die liggaam se immuunstelsel^{✓1} verkeerdlik dink dat die proteïene in die voedsel skadelik is^{✓2} en daarteen reageer deur teenliggaampies^{✓3} teen die proteïene[✓] op te bou.

OF

'n Voedselallergie kom voor wanneer die liggaam 'n reaksie het^{✓5} wat deur 'n allergeen/ skadelike stof veroorsaak word.^{✓6} (Enige 2) (2)

*Onthou, maklik (Verken, p.79; Suksesvol, p. 92)*3.2 3.2.1 **Noem die funksies van die volgende voedselbymiddels:****Stabiliseerders**

- Om die tekstuur/ konsistensie/ dikte/ gladheid van voedsel te verbeter.^{✓1}
- Om 'n eenvormige dispersie van twee of meer onvermengbare stowwe te behou.^{✓2} (Enige 1) (1)

*Onthou, maklik (Verken, p.93; Suksesvol, p.113)*3.2.2 **Antioksidante**

Voorkom oksidasie^{✓1} van voedsel wat tot galsterigheid,^{✓2} verkleuring^{✓3} kan lei, en verleng die raklewe.^{✓4} (Enige 2) (2)

Onthou, maklik (Verken, p.94; Suksesvol, p.114)

3.3 Verduidelik die voordele van voedselbestraling.

- Voedselbestraling vernietig mikroörganismes/patogeniese bakterieë/ ander skadelike organismeres.✓¹
- Dit voorkom dat voedseloordraagbare siektes voedsel beskadig/ maak voedsel veiliger om te eet.✓²
- Dit vernietig/ deaktiveer organismeres wat voedselbederf veroorsaak.✓³
- Dit verleng die raklewe van vrugte en groente/vleis/pluimvee kan vir langer opgeberg word.✓⁴
- Bestraling vertraag/ beheer uitloop van uie/ knoffel/ aartappels/ rypwording van vrugte.✓⁵
- Vertraag die rypwording van vrugte, dus verminder dit verliese weens beskadiging tydens vervoer/ opberging.✓⁶
- Dit vernietig insekte in en op grane/ tropiese vrugte wat ingevoer/ uitgevoer word.✓⁷

(Enige 4) (4)

*Onthou, matig (Verken, p.105; Suksesvol, p.127)***3.4 Verduidelik die moontlike negatiewe impak van organiese gekweekte voedsel op die natuurlike omgewing.**

- Ingevoerde organiese voedsel word per vliegtuig vervoer✓¹ wat mag bydra tot besoedeling/ lugbesoedeling✓² en aardverwarming.✓³
- Die toegelate plaagdoder/ kopersulfied is toksies✓⁴ vir erdwurms/ vis/ insekte/ voëls/ grond✓⁵ en veroorsaak waterbesoedeling.✓⁶
- Meer grond/ land word benodig om organiese voedsel te kweek✓⁷ as dieselfde hoeveelheid nie-organiese voedsel.✓⁸
- Meganiese metodes van onkruidbeheer/ brand/ ploeg/ bewerking kan tot groter energieverbruik lei✓⁹ dus dra dit by tot 'n hoër koolstofvoetspoor.✓¹⁰

(Enige 4) (4)

*Onthou, matig (Verken, p.104; Suksesvol, p.126)***3.5 Beskryf die eienskappe van bulimia nervosa.**

- Herhaaldelike episodes van eetvergrypings (eet groter hoeveelhede voedsel op 'n slag).✓¹
- Eet groter hoeveelhede voedsel as wat die meeste mense binne 'n sekere periode, gewoonlik 2 uur, sal eet.✓²
- Die persoon voel dat hy/ sy nie beheer het nie✓³ en nie tydens vergrypingsepisodes kan ophou eet nie.✓⁴
- Eetvergrypings word gevolg deur lediging of (selfgeïnduseerde braking/ misbruik van lakseermiddels/ dwelms/ urinedrywers/ enemas)✓⁵ nie-lediging metodes (vas/ oormatige oefening)✓⁶ om gewigstoename te voorkom/ om gewig te verloor.✓⁷
- Erge tandheelkundige probleme/ keelseer/ nierprobleme/ edeem/ hardlywigheid/ hoofpyne. ✓⁸
- Ontevredenheid met liggaamsvorm/ verwronge liggaamsbeeld en/ of liggaamsgewig.✓⁹
- Geheimsinnig oor eetgewoontes en eetvergrypingsgedrag.✓¹⁰

(Enige 4) (4)

Onthou, matig (Verken, p.82; Suksesvol, p.94)

3.6 **Skryf 'n paragraaf om te verduidelik hoe voedseloordraagbare siektes na vars geplukte groente oorgedra kan word.**

Die grond kon deur dieremis wat besmet wees.✓¹ Vars groente nie deeglik gewas/ afgespoel nie✓² Dit kon besmet gewees het toe besmette mense die vars geplukte groente hanteer het.✓³ Kon besmet gewees het indien die groente met besmette water nat gemaak/ besproei is.✓⁴ Besmette oppervlakke/ gereedskap/ apparaat kon tydens die pluk/ hantering gebruik word.✓⁵ Besmette plae wat op vars geplukte groente sit. ✓⁶ Wanneer 'n persoon wat die groente pluk, nie hul hande gewas het nadat die toilet gebruik is nie✓⁷ kan die siekte oorgedra word. (Enige 4) (4)

Verstaan, matig (Verken, p.86-88; Suksesvol, p.103,106,108)

3.7 **Beskryf die oorsaak van laktose-intoleransie.**

- Wanneer die liggaam te min/ geen laktase (ensiem) produseer ✓¹ om die laktose✓² in melk, af te breek na glukose en galaktose.✓³
- Laktose bly onverteerd✓⁴ en word na die dunderm vervoer waar dit deur bakterieë gefermenteer word.✓⁵ (Enige 4) (4)

Verstaan, matig (Verken, p.79; Suksesvol, p. 93)

3.8 **Verduidelik hoe hierdie feit tot voedselsekerheid mag bydra.**

- Omdat dit goedkoop is, mag dit bekostigbaar✓¹ en toeganklik✓² vir baie mense wees.✓³ Dit mag veroorsaak dat meer mense op 'n daaglikse basis✓⁴ toegang tot genoeg✓⁵ voedsame voedsel✓⁶ mag hê. (Enige 2) (2)

Toepassing, matig (Verken, p.106; Suksesvol, p. 93)

3.9 3.9.1 **Identifiseer TWEE voedselitems uit die maaltydplan wat nie geskik is vir mense wat glutenintolerant is nie.**

- Hawermout✓¹
- Volkoringtoebroodjie✓²
- 'Croutons'✓³

(Enige 2) (2)

Toepassing, maklik (Verken, p.80; Suksesvol, p. 93)

3.9.2 **Evalueer die geskiktheid van die maaltydplan hierbo vir die bestuur van vetsug.**

Alle maaltye is geskik^{✓1} vir die bestuur van vetsug. (1)

- Die maaltydplan bevat DRIE maaltye wat beteken dat maaltye nie oorgeslaan word nie. ^{✓2}
- Dit bevat n goeie gesonde ontbyt wat energie verskaf^{✓3} en oor-eet/ peusel later in die dag voorkom.^{✓4}
- Die middagete is gesond en gebalanseerd.^{✓5}
- Aandete is 'n ligte maaltyd waar minder kilojoules benodig word.^{✓6}
- Vrugte/ lemoensap/ groente/ slaai vorm deel van 'n gesonde dieet en is ryk in vesel^{✓7} wat 'n persoon langer versadig/ vol sal hou en oor-eet sal verminder.^{✓8}
- Die ontbyt en middagete bestaan uit volkoringbrood/ hawermout wat ryk in vesel^{✓9} is en sal help met gewigsverlies^{✓10} deur honger te vertraag.^{✓11}
- Volkoringbrood/ hawermout is laag in GI^{✓12} en is geskik vir 'n persoon wat gewig wil verloor omdat dit die persoon vir langer vol/ versadig sal hou.^{✓13}
- Hoender/ eiers/ fetakaas/ vis is laag in vet, wat sal help met gewigsverlies.^{✓14} Hulle bevat proteïene wat in energie omgeskakel kan word, wat help om gewig te verloor.^{✓15}
- Die hoender-mayonnaise bevat vet dus dra dit by tot hoë kilojoule/ energie inname/ vetsug.^{✓16}
- Gesonde gaarmaakmetodes/ kook/ rooster/ sal nie tot vetsug bydra nie. ^{✓17}
- Die maaltydplan is laag in suiker. ^{✓18} (Enige 7) (8)

Evaluering, moeilik (Verken, p.82-83; Suksesvol, p. 96-98)

[40]

VRAAG 4: KLEDING**4.1 Verduidelik die term *retrospektiewe mode*.**

Ontwerpers kyk na geskiedenis vir inspirasie^{✓1} en ontwerp kledingstukke wat soos 'n vroeër tydperk^{✓2} vertoon.

OF

Klere wat die style van 'n vorige era^{✓3} naboots.^{✓4} (2)
Onthou, maklik (Verken, p.51; Suksesvol, p.53)

4.2 Noem TWEE stadiums in die modesiklus waar verkope laag is.

- Begin/ loods/ inleiding^{✓1}
- Afname^{✓2}
- Veroudering/ einde^{✓3} (Enige 2) (2)

Verstaan, matig (Verken, p.49-50; Suksesvol, p.50)

4.3 Verduidelik die verskil tussen 'n *klassieke mode* en 'n *modegier*.**Modegier**

- 'n Modegier het 'n hoë aanvraag vir 'n kort tydperk/ het 'n kort lewensiklus.^{✓1}
- Dikwels buitensporig/ oordrewe/ pas nie by almal nie.^{✓2}
- Word dikwels in bykomstighede gesien soos juwele/ belts/ sakke.^{✓3}

Klassieke mode

- Klassieke style is tydloos/ bly vir baie seisoene in die mode.^{✓4}
- Eenvoudige lyne/ pas by die meeste mense.^{✓5}
- Gesien in getailleerde/ snyerspakke/ denimbroeke/ T-hemde.^{✓6} (Enige 4) (4)

Verstaan, matig (Verken, p.49; Suksesvol, p.51)

4.4 Verduidelik, met voorbeelde, waarom hierdie hemp-rok veelsydig is.

- Die moue is lank vir koel dae^{✓1} en dit kan opgerol word vir warm dae.^{✓2}
- Dit kan op gedoen word (meer formeel gedra word) deur serpe/ juwele by te voeg vir werk^{✓3} of minder formeel vir ontspanningstyd gedra word.^{✓4}
- Katoen kan in die somer en winter gedra word.^{✓5}
- Dit kan by alle liggaamsvorme pas^{✓6} omdat dit lospassend is.
- Verskillende skoene/ stewels/ sandale^{✓7} kan met die rok gedra word.
- Kan met oop knoppe, as 'n ligte baadjie gedra word.^{✓8}
- Kan met 'n baadjie/ jas/ juwele/ onderbaadjie gedra word.^{✓9}
- Broeke/ 'leggings'/ 'tights' kan onder dit gedra word.^{✓10}
- 'n Belt^{✓11} kan bygevoeg word om die fatsoen te verander.
- Die oranje hemp-rok kan met baie verskillende kleure gedra word.^{✓12}

(Enige 6) (6)

Toepassing, matig (Verken, p.56-57; Suksesvol, p.60-63)

4.5 **Bespreek die ekonomiese en omgewingsvoordele van die gebruik van die 'yaga app' om klere te koop en te verkoop.**

Ekonomiese

- Items sal goedkoper/ meer bekostigbaar wees as wat dit nuut, teen die volle/ oorspronklike kleinhandelsprys gekoop word.✓¹
- Mense kan hul klere verkoop✓² en 'n inkomste verdien.✓³
- 'n Persoon kan met beperkte finansiële hulpbronne✓⁴ in die mode bly.✓⁵
- Dit sal vervoerkoste bespaar omdat 'n persoon nie na die winkels hoef te gaan nie.✓⁶

Omgewings

- Die behoefte vir die vervaardiging van nuwe tekstiele✓⁷ word verminder/ minder natuurlike hulpbronne/ water/ grond✓⁸ sal gebruik word.
- Die afval op stortingssterreine✓⁹ word verminder.
- Minder elektrisiteit/ vervoer word gebruik ✓¹⁰ wat koolstofvrystellings/ koolstofvoetspoor/ lugbesoedeling verminder.✓¹¹
- Dit verminder die behoefte vir chemiese stowwe/ kleurmiddels✓¹² wat grondbesoedeling✓¹³ veroorsaak.

(6)

Analisering, matig (Verken, p.61-63; Suksesvol, p.67-69; Verbruikerskwessie)

LET WEL: Daar moet na beide ekonomiese en omgewingsvoordele gewys word.

[20]

VRAAG 5: BEHUISING EN INTERIEUR

5.1 **Noem EEN metode van betaling, vir huishoudelike toestelle, waar rente gevra word.**

- Krediet(kaart)/ winkelkaart/ winkelrekening✓¹
- Huurkoop/ afbetalings(verkope)✓² (Enige 1) (1)

Onthou, maklik (Verken, p.148; Suksesvol, p.162)

5.2 **Maak 'n lys van faktore wat 'n student behoort te oorweeg wanneer 'n mikrogolfoond vir sy/ haar gehuurde kamer aangekoop word.**

- Maklike hantering✓¹
- Veiligheid van die toestel✓²
- Begroting/ prys✓³
- Beskikbare spasie/ ruimte/ grootte✓⁴
- Energie-doeltreffendheid/ watt/ kragverbruik✓⁵
- Sy/ haar gaarmaak/ opwarmingsbehoefte✓⁶
- Veiligheidsertifisering/ SABS✓⁷
- Waarborg/ geld-terug-waarborg/ garansie✓⁸ (Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.133; Suksesvol, p.152-153)

5.3 **Noem die hoofverskille tussen *voltitelhuiseienaarskap* en *deeltitelhuiseienaarskap*.**

- In *voltitelhuiseienaarskap* word die koper van die eiendom die wettige eienaar van die hele eiendom,✓¹ die grond en al die strukture daarop.✓²
- In *deeltitelhuiseienaarskap* word eenhede/ dele van 'n gebou individueel besit deur individuele kopers✓³ en hulle deel eienaarskap van die gemeenskaplike areas.✓⁴ (4)

Verstaan, maklik (Verken, p.121-122; Suksesvol, p.139-140)

5.4 **Vergelyk die finansiële voordele van die huur van eiendom, met die finansiële nadele van die koop van 'n eiendom, met 'n huisverband.**

Tabuleer die antwoord soos volg:

FINANSIËLE VOORDELE VAN HUUR VAN 'n EIENDOM.	FINANSIËLE NADELE VAN KOOP VAN EIENDOM MET 'n VERBAND.
<ul style="list-style-type: none"> • Die huurder betaal 'n vasgestelde bedrag oor 'n jaar/spesifieke tydperk^{✓1} en kan dus vooruit begroot. • Die huurder betaal nie grond/ eiendomsbelasting nie.^{✓2} • Die huurder is nie verantwoordelik vir die betaling van die instandhouding van die eiendom/ eenheid/ gebou nie.^{✓3} • Minder maandelikse uitgawes omdat die huurder nie vir huiseienaarsversekering betaal nie.^{✓4} • Maandelikse huur is minder as 'n verband terugbetaling/ goedkoper in die korttermyn.^{✓5} • Die huurder kan uit trek/ verhuis indien dit onbekostigbaar word^{✓6} nadat kennis gegee was. (Enige 3) 	<ul style="list-style-type: none"> • Verband/ terugbetalingskoste mag binne 'n jaar/ spesifieke tydperk verhoog indien rentekoerse verhoog.^{✓7} • Die eienaar betaal grond/ eiendomsbelasting.^{✓8} • Die eienaar is verantwoordelik vir die betaling van die instandhouding van die eiendom/eenheid/gebou.^{✓9} • Die eienaar betaal die huiseienaarsversekering.^{✓10} • Duurder in die korttermyn.^{✓11} • Die eienaar moet nog steeds die verband betaal selfs as dit onbekostigbaar word.^{✓12} (Enige 3)

(6)

Verstaan, matig (Verken, p.118 and 123; Suksesvol, p.137 and 141)

5.5 Analiseer die geskiktheid van hierdie kisvrieskas vir Mnr Johannes.

- Dit sal aan sy behoeftes voldoen omdat dit beide gas en elektrisiteit gebruik. Sy bevrore voedsel sal nie tydens beurtkrag geaffekteer word nie, omdat dit ook gas gebruik. ✓¹
- Die gebruik van gas is baie goedkoper as elektrisiteit ✓² en hy sal geld bespaar op sy elektriese-rekening. ✓³
- Dit is wit in kleur wat dit vir hom maklik sal maak om skoon te maak. ✓⁴
- Die oppervlak op die bokant van die vrieskas kan addisionele werk/ opbergingspasia voorsien. ✓⁵
- Die kisvrieskas is klein genoeg om in sy klein woonstel te pas. ✓⁶ en sal groot genoeg wees om in grootmaat aankope te doen. ✓⁷
- 'n Ys-vrieskas sal hom beter pas as 'n kisvrieskas weens beperkte spasia. ✓⁸
- 'n Kisvrieskas is NIE maklik om te bestuur/ skoon te maak/ per hand te ontdooi NIE ✓⁹ omdat 'n bejaarde persoon moet buig en strek/ gebruik meer menslike energie. ✓¹⁰
- 'n Gasbottel sal swaar wees vir Mr Johannes om te dra. ✓¹¹
- Indien die kisvrieskas onder 'n toonbank staan, is dit nie maklik toeganklik nie. ✓¹²

(Enige 6)

(6)

*Analisering moeilik (Verken, p134; Suksesvol, p.159)***[20]**

VRAAG 6: ENTREPRENEURSKAP

6.1 **Gee DRIE voorbeelde van aanvangskoste vir 'n kleinskaalse besigheid vanaf die huis.**

- Elektrisiteit✓¹
- Water✓²
- Grondstowwe✓³
- Skryfbehoeftes✓⁴
- Brandstof/ vervoer/ afleweringkoste✓⁵
- Huur✓⁶
- Administratiewe koste/ telefoon/ selfoon/ internet✓⁷
- Lisensie/ registrasiekoste✓⁸
- Gereedskap✓⁹
- Skoonmaakkoste/ skoonmaakmiddels/ instandhouding✓¹⁰
- Arbeid/ lone/ salarisse✓¹¹

(Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.36; Suksesvol, p.35)

6.2 **Noem DRIE faktore wat die doeltreffende produksie van gehalte produkte beïnvloed.**

- Beplanning✓¹
- Nakoming van spesifikasies✓²
- Gehaltebeheer✓³
- Netjiese werksplek✓⁴
- Higiëne van werkers✓⁵
- Noukeurige beheer van finansies✓⁶
- Voorraadbeheer✓⁷

(Enige 3) (3)

Onthou, maklik (Verken, p.15-19; Suksesvol, p.21-23) (CAPS)

6.3 **Gee redes waarom 'n finansiële uitvoerbaarheidstudie uitgevoer word.**

- Om die sterkpunte✓¹ en swakhede✓² van 'n bestaande besigheid/ 'n nuwe besigheid idee te ontdek.
- Om vas te stel of die besigheid 'n sukses sal wees✓³ nadat die totale koste en waarskynlike inkomste/ wins in aanmerking geneem was.✓⁴
- Sal die entrepreneur help om objektief te besluit of hy/ sy met 'n besigheid idee voort te gaan.✓⁵
- Sal help om te identifiseer hoe die besigheid idee verander/ aangepas kan word om winsgewendheid te verseker.✓⁶
- Om te bereken hoeveel aanvangskapitaal benodig word✓⁷ waar dit verkry kan word en die tipe opbrengs/ wins op belegging.✓⁸
- Om die kosprys te bereken✓⁹ en die verkoopprijs✓¹⁰ van die produk te bepaal.

(Enige 3) (3)

Onthou, matig (Verken, p.35; Suksesvol, p.35)

6.4 Gee DRIE eienskappe van ekovriendelike verpakkingsmateriale.

- Bioafbreekbaar^{✓1}
  - Herbruikbaar^{✓2}
  - Herwinbaar^{✓3}
  - Op 'n energiedoeltreffende manier vervaardig^{✓4}
  - Lae koolstofvoetspoor/ kweekhuis effek/ min skade aan die omgewing^{✓5}
- (Enige 3) (3)

Verstaan, matig (Verken, p.27-28; Suksesvol, p.26)

6.5 Verduidelik die voordele van die gebruik van plaaslike grondstowwe vir 'n kleinskaalse besigheid.

- Dit vestig 'n goeie verhouding met die verskaffers.^{✓1}
- Grondstowwe sal maklik beskikbaar wees.^{✓2}
- Dit verminder vervoerkoste.^{✓3}
- Mag goedkoper wees.^{✓4}
- Verminder verdragings in produksie.^{✓5}
- Dit stimuleer die plaaslike ekonomie.^{✓6}
- Dis meer omgewingsvriendelik weens 'n laer koolstofvrystelling.^{✓7}
- Plaaslike voedselprodukte is vars/ het 'n beter geur/ smaak.^{✓8} (Enige 4) (4)

Verstaan, matig (Verken, p.13; Suksesvol, p.19-20)

6.6 Verduidelik waarom dit vir 'n besigheid belangrik is om kliëntenavrae of klagtes onmiddellik te hanteer.

- Vinnige reaksie teenoor kliënte se navrae en die aanspreek van kliënte se klagtes/ behoeftes/ om na kliënte te luister, sal hulle ondersteuning verseker en hul lojaliteit in stand hou.^{✓1}
- Dit is noodsaaklik vir die besigheid om te verseker dat sy kliënte se behoeftes vervul word.^{✓2} Gelukkige kliënte moedig verkope aan deur (mondelikse kommunikasie) 'word-of-mouth'/ ongelukkige kliënte beteken moontlik geen verkope en geen wins nie.^{✓3}
- Deur klagtes van kliënte te ontvang en vinnig daaraan aandag te skenk kan die besigheid/ produkte/ diens verbeter.^{✓4} As gevolg kliëntenavrae kan 'n besigheid aanpassings maak om te groei.^{✓5} (Enige 3) (3)

Verstaan, matig (Verken, p.24-25; Suksesvol, p.25)

6.7 6.7.1 **Maak 'n lys van die inligting wat op die verpakkingsetiket van die gebakte produkte ingesluit behoort te word.**

- Naam van die produk^{✓1}
- Naam van vervaardiger^{✓2}
- Handelsnaam/ merk/ embleme^{✓3}
- Adres/ besonderhede van vervaardiger ^{✓4}
- Land van oorsprong^{✓5}
- Bestanddele^{✓6}
- Opberginstruksies^{✓7}
- Voedingsinligting^{✓8}
- Gewig/ massa/ volume/ hoeveelheid/ grootte^{✓9}
- Prys/ pryskode^{✓10}
- Allergene^{✓11}
- Datumstempels^{✓12}

(Enige 4) (4)

Onthou, maklik (Verken, p.24; Suksesvol, p.29)

6.7.2 **Noem TWEE menslike vaardighede wat vir Njabulo gehelp het om sy besigheid te begin.**

- Bak-vaardighede^{✓1}
- Tegnologiese vaardighede (internet)^{✓2}
- Bemakingsvaardighede^{✓3}
- Bestuursvaardighede^{✓4}

(Enige 2) (2)

Toepassing, matig (Verken, p.10; Suksesvol, p.17)

6.7.3 **Verduidelik waarom dit vir Bakers Creationz belangrik is om gereelde instandhouding van sy tweedehandse toerusting te doen.**

- Dit voorkom dat dit tydens produksie onklaar raak^{✓1} en bespaar tyd.^{✓2}
- Dit verseker deurlopende produksievloei.^{✓3}
- Dit verminder herstelwerk,^{✓4} ongeskeduleerde/ instandhouding^{✓5} en verhoog die lewensduur van die gereedskap.^{✓6}
- Dit bespaar geld vir die besigheid omdat produksie nie stop/ nie onderbreek word nie.^{✓7}
- Dit voorkom ongelukke in die werkplek/ vir die veiligheid van werkers.^{✓8}

(Enige 3) (3)

Verstaan, maklik (Verken, p.24; Suksesvol, p.25)

6.7.4 (a) **Bereken die wins wat Pick n Pay op elke pakkie sneeballetjies (snowballs) sal maak.**

$$R\ 16.00 \times 70\% \checkmark^1 = R\ 11.20 \checkmark^2 \quad (2)$$

Toepassing, matig (Verken, p.38; Suksesvol, p.39)

(b) **Bereken Pick n Pay se verkoopprijs vir elke pakkie sneeballetjies (snowballs).
Toon ALLE berekeninge.**

$$R\ 16.00 + R\ 11.20 \checkmark^1 = R\ 27.20 \checkmark^2 / R\ 27.20 \checkmark^3 \checkmark^4 \quad (2)$$

Toepassing, matig (Verken, p.38; Suksesvol, p.39)

6.7.5 **Analiseer die geldigheid van die stelling hierbo.**

- Hy het gebruikte toerusting van bakkerye wat sluit, teen 'n goedkoper prys $\checkmark^1$ gekoop $\checkmark^2$ in plaas van om splinternuwe toerusting teen 'n duurder prys te koop. $\checkmark^3$ Hy het dus ekstra kontant beskikbaar gehad om vir ander behoeftes te betaal. $\checkmark^4$
- Hy het die besigheid uit sy eie kombuis begin $\checkmark^5$ en hoef nie huur te betaal nie. $\checkmark^6$
- Hy het sy eie aflewering gedoen $\checkmark^7$ wat hom geld bespaar het deur nie afleweringpersoneel in diens te neem nie. $\checkmark^8$
- Op skooldae het sy produkte goed verkoop $\checkmark^9$ omdat hy plaaslike skole van koeke, muffins en kolwyntjies voorsien het en het kinders gehad wat vir die besigheid verkope gedoen het. $\checkmark^{10}$
- Bestelling het in gevloei $\checkmark^{11}$ wat sy kontantvloei verhoog het.
- Deur die wins te spaar, $\checkmark^{12}$ het sy kontantvloei verhoog.
- Deur taxi's vir aflewering te gebruik $\checkmark^{13}$ was die bedryfskoste laag $\checkmark^{14}$ wat ook die kontantvloei verhoog het.
- Die besigheid verskaf 191 kleinhandel reus/ Pick n Pay verkooppunte $\checkmark^{15}$ in twee verskillende provinsies van 12 000 verskeie gebakte produkte $\checkmark^{16}$ wat die kontantvloei drasties verhoog. $\checkmark^{17}$ (Enige 8)

Analiserings, moeilik (Verken, p.40; Suksesvol, p.42)

[40]

**TOTAAL AFDELING B: 160
GROOTTOTAAL: 200**